

فرآیند واگذاری در صنعت برق

آقای مهندس ملاکی در دومین روز سمینار مدیریت مالی در میزگرد آثار مالی واگذاری در صنعت برق که با حضور آقایان دکتر میرمحمدی معاونت مالی شرکت توانیر، دکتر علی روستا، دکتر ابوالقاسم هاشمی و دکتر محمدحسن اردبیلی از اساتید دانشگاه تشکیل شده بود شرکت و سخنان میسوطی پیرامون فرآیند واگذاری در صنعت برق ایراد نمودند. در این قسمت چکیده‌ای از مطالب ایشان جهت اطلاع و استفاده خوانندگان فصلنامه ارائه می‌شود.

پیش از تشریح تجربه وزارت نیرو در امر واگذاری بهتر است تا تصویری کلی از صنعت برق را پیش‌رو داشته باشیم. در حال حاضر در شبکه برق کشور حدود ۲۶۰۰۰ مگاوات قدرت اسمی نصب شده وجود دارد که حدود ۲۲۰۰۰ مگاوات آن تحت پوشش وزارت نیرو و بقیه متعلق به سایر موسسات و صنایع بزرگ می‌باشد. صنعت برق تا پایان سال ۷۴، حدود ۱۲۳۰۰۰۰۰ مشترک را پوشش داده است. در این خصوص چنانچه هر خانوار ۸/۴ نفر در نظر گرفته شود، ملاحظه می‌شود که حدود ۶۰ میلیون نفر (۹۶٪) جمعیت کل کشور شامل ۹۰٪ جمعیت روستاهای کل کشور از خدمات صنعت برق استفاده می‌کنند.

در ارتباط با مصرف برق، ۷/۴۰٪ از برق را بخش‌های تولیدی کشور (صنعت و کشاورزی)، ۵/۳۵٪ را بخش خانگی و ۸/۲۳٪ را بخش‌های تجاری، عمومی و سایر بخش‌ها مصرف می‌کنند. نسبت مصرف برق در بخش‌های مولد کشور حاکی از آن است که در حال حاضر کشور ما با کشورهای صنعتی پیشرفته فاصله دارد. به عنوان مثال در ژاپن حدود ۸۵٪ برق آنها در بخش‌های تولید مصرف می‌شود.

در کشور ما حدود ۲۱۷۰۰ کیلومتر شبکه‌های انتقال، ۳۳۶۰۰ کیلومتر شبکه‌های فوق توزیع و ۳۴۴۰۰ کیلومتر شبکه‌های توزیع وجود دارد که نشانگر حجم و وسعت سطح پوشش گسترده تاسیسات موجود است.

ویژگی‌های صنعت برق

مهمترین ویژگی‌های صنعت برق که می‌بایستی در ارتباط با مشارکت سایر بخش‌ها، مخصوصاً مشارکت بخش غیر دولتی مورد توجه قرار گیرد عبارتند از:

- زیربنایی بودن صنعت
- سرمایه‌بری زیاد تاسیسات: صنعت برق در بسیاری از شهرهای کشور چند میلیارد تومان سرمایه‌گذاری نموده است، لذا به نظر می‌رسد تخصیص سرمایه‌های هنگفت، ازسوی بخش خصوصی به ویژه در امر تولید برق مشکل باشد.
- زمان‌بری زیاد در اجرای پروژه‌ها: عمده سرمایه‌گذاری‌ها در صنعت برق در پروژه‌هایی مصرف می‌شود که بیش از سه سال به طول می‌انجامد. بنابر این سرمایه‌گذاری در این بخش ریسک‌پذیری بالایی را از نظر بازگشت سرمایه و سودآوری پیش رو دارد.
- عدم امکان ذخیره‌سازی: با توجه به عدم امکان ذخیره‌سازی برق، میزان تولید و سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده در این ارتباط، به شدت به مرکز کنترل شبکه برق کشور (دیسپاچینگ ملی) وابسته می‌باشد. به طوری که نیروگاه‌ها الزاماً باید به طور لحظه‌ای تولیدشان را با مرکز کنترل شبکه برق کشور هماهنگ کنند.
- ضرورت تداوم تامین برق: برنامه‌ریزی در صنعت برق باید با توجه به زمان‌بر و زیربنایی بودن آن طوری باشد که همیشه به تامین برق در آینده اطمینان وجود داشته باشد. بنابر این چنانچه بخش خصوصی در این بخش مایل به فعالیت باشد، باید تعهدات و ضمانت‌هایی را جهت تضمین تداوم تولید برق ارائه دهد.
- نظارت و کنترل: در صنعت برق نظارت و کنترل ضرورت‌زایی دارد. در واقع تمامی تولید کنندگان و مصرف کنندگان به دلیل حساسیتی که در صنعت برق وجود دارد از طریق دیسپاچینگ (مرکز فرمان و راهبری متمرکز نیروی برق) به طور مستمر تحت کنترل و نظارت می‌باشند.
- انحصار: صنعت برق از مرحله تولید تا توزیع با نوعی انحصار مواجه می‌باشد یعنی هم تولید کننده مجبور است محصول تولیدی خود را به خریدار بخصوصی بفروشد و هم مشترکین و مصرف کنندگان برق ناچار به خرید برق از تولید کنندگان و توزیع کنندگان خاصی هستند.
- امروزه صاحب‌نظران معتقدند که در صنایعی مانند برق شکستن انحصار نسبت به تغییر مالکیت اثر مطلوب‌تری را در افزایش بهره‌وری و بهبود خدمات‌رسانی به مصرف کنندگان دارد. به همین لحاظ ما نیز تلاش خود را در جهت شکستن انحصار متمرکز کرده‌ایم.

آماده کردن زمینه‌ها برای استفاده از بخش غیر دولتی در اداره صنعت برق در طی چند سال گذشته به منظور جلب امکانات و منابع

- غیر دولتی اقداماتی برای آماده کردن زمینه‌ها در اداره صنعت برق به شرح زیر انجام شده است:
- اجرای سیاست‌های عدم تمرکز: با اجرای این سیاست بهره‌برداري و توسعه تاسیسات در حد امکان منطقه‌ای شد.
- هزینه‌یابی: با انجام عدم تمرکز و منطقه‌ای کردن فعالیت‌ها در بخش‌های مختلف، مراکز هزینه و مراکز درآمد مشخص شد.

- توجه به منابع و فروش برق: اگر چه صنعت برق با دریافت‌بهای تمام شده برق از مشترکین فاصله زیادی دارد لیکن تامین بهای برق از منابع داخلی در سالهای اخیر رشدنموده است
- حذف بخشهای امانی و خدماتی
- ظرفیت‌سازی: با مشخص کردن مسؤولیت‌ها در بخش‌های مختلف خدمات تولید، انتقال، توزیع و تبیین درآمد و هزینه آنها و همچنین ایجاد طبقه‌ای از مدیران اجرایی، ظرفیت‌های جدیدی برای قبول اداره امور، به صورت غیردولتی فراهم شده است.
- شناسایی فضاهای رقابت در داخل صنعت
- آمادگی و تقویت ستاد صنعت برق برای پذیرش فعالیتهای جدید

تفکیک فعالیتهای برق

فعالیتهای اصلی صنعت برق در بخش‌های تولید، انتقال، توزیع و فروش به صورت شکل ۱ انجام می‌گیرد.

تفکیک فعالیتهای برق

تولید	بهره‌برداري
	توسعه
انتقال	بهره‌برداري
	توسعه
توزیع	بهره‌برداري
	توسعه
فروش	مشترکین موجود
	پذیرش مشترکین جدید

شکل ۱

اقدامات انجام شده در زمینه بهره‌برداري

- تشکیل شرکتهای مدیریت تولید برق: با توجه به شرایط صنعت به جز فعالیت فروش که تقریباً تمامی آن به بخش خصوصی واگذار شده است در بقیه بخشها کوشش در جهت واگذاری مدیریت به بخش خصوصی بوده است.

در زمینه بهره‌برداری از نیروگاهها، ۱۹ شرکت مدیریت تولید تشکیل شده است. ۴۰ درصد سهام این شرکتها متعلق به دولت و بقیه آن متعلق به بخش غیر دولتی است. این شرکتها بهره‌برداری از نیروگاهها را به عهده گرفته‌اند.

- تشکیل شرکتهاي توزیع نیروی برق: حدود ۳۴ شرکت مدیریت بهره‌برداری بخش توزیع در استانهای کشور بامشارکت وزارت نیرو و بخش خصوصی تشکیل شده است. البته در استانهای بزرگ بیش از یک شرکت مشغول به فعالیت هستند.

- تشکیل شرکتهاي پشتیبانی فنی مانند تعمیرات و تامین قطعات: تلاش ما این است که ظرف دو سال آینده در بخش‌های مختلف صنعت به استثنای تعمیرات اساسی و تامین قطعات اصلی نیروگاهها، بخش عمده‌ای از کارها به بخش خصوصی واگذار شود.

- محدود نمودن فعالیت در شرکتهاي توزیع: سعی ما بر این است که با آماده کردن زمینه و طبقه‌بندی وظایف و حذف فعالیتهای خدماتی و پشتیبانی از شرکت‌های توزیع، این‌گونه فعالیتها را به بخش خصوصی منتقل کنیم.

اقدامات انجام شده در زمینه توسعه

در کشورهایی که خصوصی‌سازی در صنعت برق آنها انجام شده، بیشترین سعی بر این بوده است که برای سرمایه‌گذاریهای آتی فضا سازی شود. در این راستا صنعت برق جهت پوشش ریسک‌هایی که برای سرمایه‌گذاری در این صنعت وجود دارد، اقدامات مهم و عمده‌ای انجام داده است.

مهمترین ریسکی که در صنعت وجود دارد قیمت‌گذاری برق است که برای پوشش آن در برنامه دوم، تبصره‌ای از طرف وزارت نیرو پیشنهاد شده است. براساس این تبصره، مجلس شورای اسلامی، وزارت نیرو را مکلف کرده است که قیمت تضمینی را برای خرید برق تعیین و اعلام کند. این کار انجام شده و در حال حاضر قیمت تضمینی برق برای تولید در لحظات قله مصرف (پیک) اعلام شده است. همچنین اگر بخش خصوصی حاضر باشد نیروگاهی را جهت بهره‌برداری اجاره کند ما آمادگی داریم که برق را از آنها خریداری کنیم و به زودی قیمت‌های تضمینی آن را اعلام خواهیم کرد.

در مورد سرمایه‌گذاری خارجی نیز بسترهای مناسب قانونی ایجاد شده است. به طور نمونه در مورد نیروگاه کرمان مجوزات لازم اخذ شده و تضمین‌های لازم جهت پوشش ریسک‌ها نیز پیش‌بینی شده است.

در این مورد بانک مرکزی جمهوری اسلامی نیز تضمین پرداخت ارزی معادل ریالی برق تولیدی را نموده است.

در همین ارتباط استفاده از روشهای BOT و BOOT که در مورد صنایع زیربنایی در کشورهای خاور میانه بسیار مورد توجه می‌باشند می‌تواند مد نظر قرار گیرد.

آقای مهندس ملاکی در پایان سخنان خویش نتایج عمومی حاصله از اقدامات یاد شده در راستای خصوصی‌سازی را به صورت زیر مطرح کردند:

- ۱- ارتقاء بهره‌وری و کاهش خروج اضطراری تاسیسات از خدمت
- ۲- کاهش قیمت تمام شده هر کیلووات ساعت برق به قیمت ثابت
- ۳- اصلاح ترکیب نیروی انسانی و رشد کارآیی
- ۴- ارتقاء کیفیت نیروی انسانی و رشد مدیریت
- ۵- دستاوردهای مالی

در ادامه میزگرد آقای دکتر میرمحمدی دستاوردهای مالی ناشی از خصوصی‌سازی را مطرح کردند. سپس آقایان دکتر روستا و دکتر هاشمی به بحث و بررسی پیرامون اقدامات انجام شده در مورد خصوصی‌سازی صنعت برق پرداختند که در شماره آینده چکیده مباحث مطرح شده منعکس خواهد شد.

